

1.01 Izvirni znanstveni članek

UDK 792.077(497.4Jesenice)"1918/1940"

Prejeto: 6. 6. 2016

Aljaž Pogačnik

univ. dipl. um. zgod., višji kustos za kulturno zgodovino in galerijsko dejavnost,
Gornjesavski muzej Jesenice, Cesta Franceta Prešerna 45, SI-4270 Jesenice
E-pošta: aljaz.pogacnik@gmj.si

Jeseniška Talija v času med obema vojnama in repertoarji posameznih odrov

IZVLEČEK

Članek obravnava gledališko dejavnost na Jesenicah v času med obema vojnama, ko je sočasno delovalo več gledaliških skupin. Ta oblika množičnega kulturnega udejstvovanja predstavlja začetek kulturnega preporoda na Jesenicah. Prva dokumentirana slovenska organizirana gledališka dejavnost se je na Jesenicah začela že leta 1897 z ustanovitvijo Katoliškega delavskega izobraževalnega društva. Z dramskimi sekcijami so kmalu nato začele tudi druge delavsko prosvetne organizacije, kot sta Sokol in Svoboda, ki sta svoj razcvet doživeli v času med obema vojnama. Jeseniške kulturne organizacije so pri oblikovanju svoje programske politike skoraj v vseh svojih razvojnih stadijih kobile med estetskimi ter trenutnimi družbenimi, gospodarskimi in političnimi cilji.

KLJUČNE BESEDE

Amatersko gledališče, gledališko društvo, delavski oder, katoliški oder, sokolski oder, repertoar, kulturno delovanje.

ABSTRACT

THEATRICAL ACTIVITY IN JESENICE IN THE INTERWAR PERIOD AND REPERTOIRES OF INDIVIDUAL THEATRES

The paper discusses theatrical activity in Jesenice during the period between the World Wars, in which several theatrical groups operated at the same time. This form of mass cultural participation constitutes the beginning of Jesenice's cultural revival. The first documented organised Slovenian theatrical activity in Jesenice began already in 1897, with the founding of the Catholic Workers' Educational Club. Drama sections were soon also initiated by other workers' educational organisations, such as Sokol and Svoboda, which reached their peak in the interwar period. In developing their programme policies, Jesenice-based cultural organisations oscillated during almost every development phase between aesthetic and current social, economic and political objectives.

KEY WORDS

Amateur theatre, theatre club, workers' stage, Catholic stage, Sokol stage, repertoire, cultural activity

Gledališka dejavnost, ki se je na Jesenicah izoblikovala na prelomu iz 19. v 20. stoletje kot ena izmed glavnih zvrsti posvetne kulturne dejavnosti, ostaja še dandanes del splošne kulture jeseniškega človeka. V obliki amaterskega gledališkega odra je odkril način uresničevanja ustvarjalnih, oblikovnih in estetskih napetosti.

Poleg že obstoječe literature, različnih kritik in člankov sočasnega časopisja so mi bila pri raziskovanju razvoja jeseniške Talije in oporo pričevanja posameznih igralcev in režiserjev. Predvsem pa sem se oprl na arhiv Svobode oziroma Enakosti ter zbirko gledaliških plakatov in gledaliških listov, ki jih hrani Gornjesavski muzej Jesenice. Kakšnih bolj podrobnih ali zanesljivejših dokumentov o gledališki dejavnosti na Jesenicah zlasti v zgodnejšem obdobju žal ni ohranjenih. Priloženi seznam repertoarjev jeseniških medvojnih odrov sestavljajo le tiste premierne dramske uprizoritve, ki so izpričane tudi v virih, literaturi in periodiki. Več dramskih del zagotovo ni zajetih na tem seznamu, saj iz posameznih letnih poročil o delovanju društev razberemo, da so dramski odseki na sezono povprečno odigrali okoli 6 novih oziroma skupaj z reprizami vsaj okoli 20 predstav, zato lahko sklepamo, da se bo z odkritjem novih arhivskih virov še dopolnil.

*Plakat Gledališkega društva Aljaž iz leta 1939 za
predstavo Plavž jeseniškega dramatika Franceta
Klinarja (GMJ, Zbirka plakatov, GMJ; M-0002059).*

Jeseniške gledališke skupine

Gledališče je v času med obema vojnama predstavljal različnim jeseniškim strokovnim, verskim in političnim organizacijam glavni mehanizem za vzpostavljane in utemeljevanje političnega prostora slovenstva. Mlajši generaciji je pomenil celo prvi stik s pisano slovensko besedo oziroma književnostjo in kulturo. Programska politika posameznih odrov je skoraj v vseh svojih razvojnih stadijih kolebala med estetskimi ter trenutnimi družbenimi in političnimi cilji. V veliki meri je bila odvisna od posameznih režiserjev in igralcev, ki so bili večinoma tudi strankarsko opredeljeni. Kljub temu so igralci v nekaterih predstavah dosegli tudi umetniško izraznost. Na Jesenicah je bilo v začetku 20. stoletja več gledaliških skupin, ki so po 1. svetovni vojni nadaljevale s svojim delovanjem. Med najbolj dejavnimi je bilo Gledališko društvo, katerega člani so v sezoni 1918/1919 izvedli kar 13 premier in 28 predstav.¹ Vodstvo je dalo prednost predvsem slovenskim dramskim delom. Ob pregledu repertoarja ugotovimo, da je jeseniško Gledališko društvo uprizarjalo predvsem dela, ki so nakazovala prizadevanja za dvig umetniške ravni gledališča po vzoru ljubljanskega poklicnega prosvetnega odra. K zavidljivi ravni kvalitete posameznih predstav so zlasti pripomogli Jakob Špicar kot režiser in igralci Ivan Potrato, Fedor Gradišnik in Janez Ivan Cesar kot glavni nosilci moških vlog.² Kvaliteto jeseniškega Gledališkega društva je opazil tudi poročevalec Slovenskega naroda, ki je med drugim zapisal: »Gledališko društvo na Jesenicah je med najbolj vztrajno delavnimi in zaslužnimi v Sloveniji. Njegov razvoj pod vodstvom gosp. Špicarja je očividno in vzorno plodonosen... Jeseniško gledališko društvo je vedno korakalo z duhom časa naprej, zasledovalo je zgodovinske momente in praznovalo vedno med prvimi, časih tudi prvo zgodovinske narodne jubileje. Delalo ni samo zase, ampak podpiralo vsa kulturna stremjenja na dramskem polju... Gledališko društvo na Jesenicah ima že svoje stalno občinstvo, ki si ga je samo vzgojilo...«³

¹ *Slovenski narod*, l. 52, št. 230, 3. 10. 1919, str. 3.

2 Jakob Špičar je bil hraniščinski uradnik, deloval pa je tudi kot dramski igralec, ljudski dramatik, igralec in režiser. Gledališko društvo je delovalo pod njegovim strokovnim in umetniškim vodstvom vse do leta 1922. Potrato je že leta 1899 nastopal kot poklicni igralec v Deželnem gledališču v Ljubljani, nato pa je v letih 1906–1909 igral pri Slovenskem narodnem gledališču v Trstu. Na Jesenice je prišel po 1. svetovni vojni. Služboval je kot občinski uradnik. Fedor Gradišnik je bil po poklicu lekarnar, deloval pa je tudi kot pripovednik, dramatik, prevajalec, igralec in režiser. V jeseniškem Gledališkem društvu je deloval tri sezone, nato pa se je vrnil v Celje, kjer je postal eden glavnih organizatorjev in pobudnikov mestnega gledališkega ustvarjanja ter eden prvih igralcev in režiserjev celjskega amaterskega gledališča. Septembra leta 1919 je zaradi službene premestitve, tedaj je bil namreč železniški uradnik, na Jesenice prišel Ivan Janez Cesar, ki je kmalu postal prvak ljubljanske Drame in kasneji dobitnik Prešernove nagrade (Pogačnik, *Jesenjski Talija*, str. 19–20).

³ *Slovenski narod*, l. 52, št. 230, 3. 10. 1919, str. 3.

ALJAŽ
Pevsko in glasbeno društvo na Jesenicah, Krekov dom

Priredi
na narodni praznik 1. decembra ob 20. uri

STILMODSKI ŽUPAN

Drama v 3. dejanjih. — Spisal Maurice Maeterlinck.

OSEBE:

Ciril van Belle, župan Stilmodski . . . Bela, njegova hči . . . Floris, njegov sin . . . Baron pl. Rochov . . . Oton Hilner, poročnik, županov zet . . . Karl pl. Schauberg, poročnik . . . Klaus, vrtnar . . . Občinski sluga . . . Jean Gilson, učitelj . . . Sluga Firmin . . . Nemški vojak . . .	Markež Jože . . . Šimic Fani . . . Smolel Bogo . . . Brancelj Janez . . . Natlačen Fric . . . Kapus Ciril . . . Pošenel Riko . . . Ahac Rudi . . . Jerič . . . Pležar Franc . . . Kink Tone . . .
---	---

Vrši se v Stilmaudu, majhnem mestu Belgije v času svetovne vojne. — Prvo dejanje se prične ob 10. uri in se konča opoldne. Drugo dejanje od 2. ure do 4. ure pop. Tretje od pol 6. ure do 7. ure zvečer istega dne.

Cene dramske!

Vabi ODBOR.

Plakat Pevskega in glasbenega društva Aljaž iz leta 1933 za predstavo Stilmodski župan (GMJ, Zbirka plakatov, GMJ; M-0002041)

Gledališko društvo je konec leta 1922 po odhodu Špicarja zamrlo, zato se je jeseni v okviru jeseniškega Sokola osnoval gledališki odsek, v katerega so se vključili predvsem igralci razpadlega društva.⁴ Večinoma so ponavljali repertoar Gledališkega društva.

Po 1. svetovni vojni je tudi Katoliško delavsko prosvetno društvo,⁵ ki je kot prvo konec 19. stoletja

⁴ Jutro, l. 3, št. 298, 17. 12. 1922, str. 2.

⁵ Katoliško delavsko prosvetno društvo je 8. septembra 1930 dobilo svoje prostore v novo zgrajenem t. i. Krekovem prosvetnem domu. Sama stavba je poleg ostalih društvenih prostorov obsegala tudi gledališko dvorano s koritom za orkester ter prostorom za kulise. Zato se je za dramsko sekcijo Katoliškega delavskega prosvetnega društva v tem času začel

Del. kult. društvo „ENAKOST“ - Jesenice

priredi na Silvestrovo, dne 31. decembra 1934,
ob 8. uri zvečer, v Delavskem domu na Savi
gledališko predstavo

UTOPLJENEC

Spisal: Nestroy. Prevedel: P. Golja. Predstavo vodi: Vencelj Perko.
Veseloigra v 3 dej.

OSEBE:

Štefan, kapitalist . . . Stiller . . . Robič . . . Senica . . . Vadetova . . . Jaka Smola, ključavničar . . . Buča, najemnik Štefanovega posestva . . . Katica, njegova nečakinja . . . Nofar . . . Anton . . . France . . . Mica . . . Prvi hlapec pri Buči . . . Drugi hlapec pri Buči . . . Prvo dejanje se vrši pri Štefanu. Drugo in tretje par dni pozneje na pristavi Buče.	Oblak A. . . Sedej L. . . Štravs P. . . Župan A. . . Weis A. . . Stražišar V. . . Stražišar P. . . Vovk M. . . Rabic J. . . Noč V. . . Koren T. . . Likovič V. . . Guzelj F. . . Mohorič A. . .
--	--

**Kuplet: Krojač - čevljari Spisal Grom. Šaljivi prizori.
Ob polnoči živa slika.**

SODELUJE ORKESTER KOVINARSKJE GODBE

Vstopnina 8, 6 in 4 Din. Vabi **ODBOR**

Plakat Delavskega kulturnega društva Enakost iz leta 1934 za predstavo Utopljenec (GMJ, Arhiv Delavskega gibanja).

na Jesenicah začelo z organizirano gledališko dejavnostjo, obudilo svoje delovanje. Člani gledališke sekcije so uprizorili med 20 in 30 predstav na sezono (premiere, ponovitve in gostovanja), od tega približno eno tretjino dram in misterijev oziroma verskih iger. Katoliški podeželski oder je želel biti predvsem jasen, pripoveden. Iz ohranjenega fotografskega gradiva je razvidno, da je to dosegel, poleg vsebinsko nezahtevnih iger, predvsem z bogato scenografijo in kostumografijo. Njegov repertoar je največkrat zelo nazorno izpostavljala razvade in vsakdanje človeške napake ter poudarjal in povečeval krščanske vrline. Leta 1933 se je dramska sekcija Katoliškega delavskega prosvetnega društva osamosvojila z ustanovnim občnim zborom Pevskega in glasbenega društva Aljaž,⁶ ki ga je dolga leta vodil France Klinar. V njem je deloval kot umetniški vodja, režiser in dramatik. Svoje predstave so še vedno pripravljali na odru Krekovega prosvetnega doma. Gledališka družina, ki je večinoma uprizarjala narodne igre, komedije z moč-

uporabljati tudi izraz Krekov oder (*Slovenec*, l. 58, št. 199, 31. 8. 1930, str. 5; *Slovenec*, l. 58, št. 205, 7. 9. 1930, str. 5; AS 137/III/4789, št. 893).

⁶ Društvo se je leta 1937 preimenovalo v Gledališko društvo Aljaž (SI AŠ 137/III/3256, št. 889).

Dramska sekcija jeseniške Svobode leta 1928 v prizoru iz Tucićeve Golgote v režiji Emila Kralja (Fototeka GMJ).

no moralnim poudarkom in verske igre, je pripravila tudi nekaj aktualnih dramskih del, kot sta bili npr. drama Mauricea Maeterlincka *Stilmondski župan* in drama Karla Čapka *Bela bolezen*. Maeterlinck s svojim delom opozarja na grozote še ne pozabljene prve svetovne vojne, Čapek pa v utopični drami v prenesenem pomenu izpostavlja spopad dveh svetovnih nazorov, v katerih se zrcalijo omejevanje duha, čustev in neizmerna želja po oblasti. Gledalci so obe drami dojemali predvsem v luči svetovnega razvoja dogodkov v takratni Evropi. To nam potrdi tudi poročevalec časnika *Na mejah*: »Program mora biti času primeren. Letos mine 20 let, odkar se je končala krvava vihra. Koliko naših rojakov je ostalo na krvavih poljanah! Tem v spomin hočemo posvetiti nekaj predstav s protivojno tendenco, ki je danes, ko je zopet nastopila doba vojne napetosti, tako zelo potrebna. Na Jesenicah so zahteve večje kot v podeželju, saj tu je ljudstvo visoko inteligentno, zato je zahteva po dobrih in vsebinsko bogatih igrah tem večja... *Bela bolezen* bo za Jesenice senzacija, saj je delo, kakršnega ni videti vsak dan. To je drama, ki zahteva študija, dela in tehnične opreme.«⁷

Poleg prireditev na sokolskem in katoliškem odru so imeli Jeseničani možnost videti tudi predstave na delavskem odru, ki predstavlja pomembno razvojno in popularizacijsko stopnjo jeseniške gledališke dejavnosti. Svoje začetke ima v delavskem kulturnem

društvu Vzajemnost, ki je bilo ustanovljeno leta 1912 in v okviru katerega so realizirali več predstav ob raznih priložnostih. Kasneje so se preimenovali v Svobodo, a so leta 1933 zaradi nesoglasij z Zvezo Svobod v Ljubljani prekinili z delovanjem. Njegovi nekdanji člani so nato ustanovili Delavsko kulturno društvo Enakost.⁸ Delavski oder je v polnem razmahu zaživel šele junija 1920. Umetniško izrazni del jeseniškega Delavskega odra je predstavljal le dopolnitev pri utemeljevanju njegove družbene vloge. V arhivskih dokumentih Delavskega društva Enakost najdemo podatke, da so bili člani igralske sekcije, tako kot ostali člani društva, večinoma vpeti v razne delavske organizacije, znotraj katerih so uspešno širili komunistične ideje.⁹ Dramski ansambel je sicer pri oblikovanju gledališkega programa upošteval načelo, da igranje in petje ne moreta biti sama sebi namen, temveč morata dopolnjevati pravo proletarsko kulturno delo, a je zaradi pomanjkanja takšnih dram uprizoril več lahkotnejših dramskih del.¹⁰

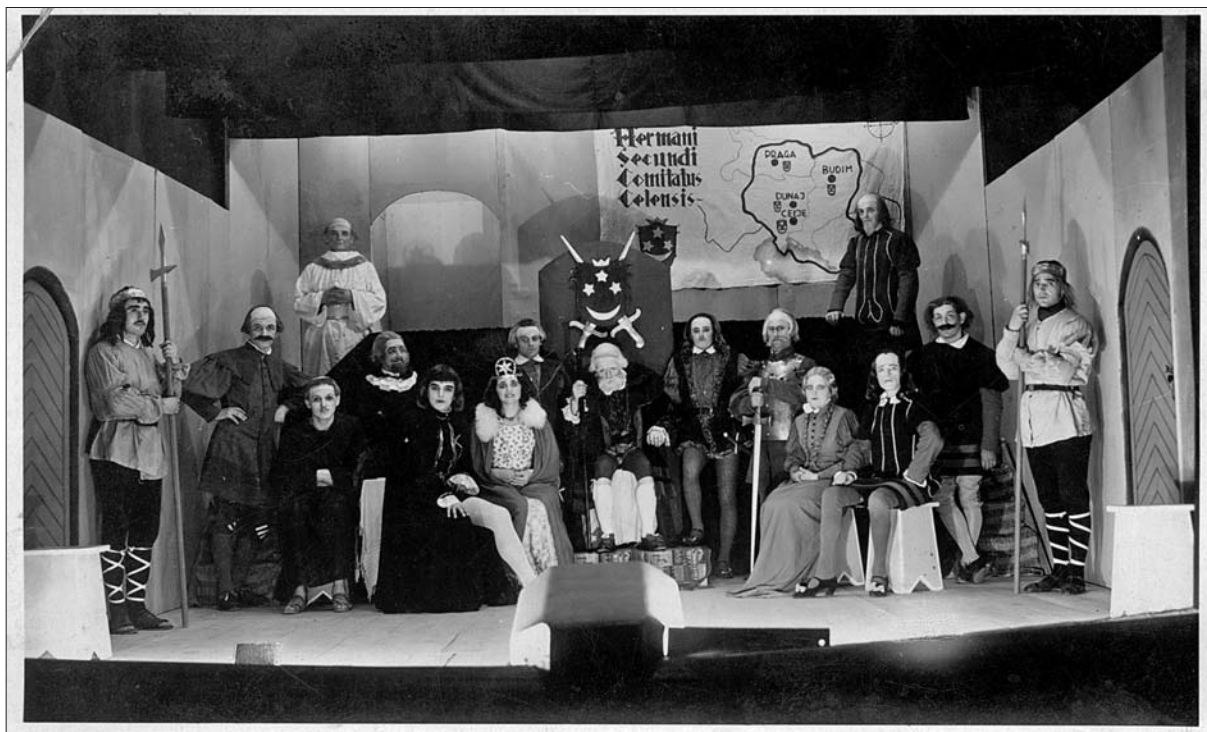
Na začetku so si zaradi pomanjkanja usposoblje-

⁸ Delavsko kulturno društvo Enakost je bilo ustanovljeno 18. avgusta 1933 z ustanovnim zborom. Društvo je ostale podružnice Svobode o svoji ustanovitvi in nadaljnjem delovanju obvestilo s posebno okrožnico, ki je bila objavljena na platicah revije *Književnost* (*Književnost*, Vestnik Enakosti iz Jesenic. Iz zgodovine razpusta jeseniške Svobode, l. 2, št. 9, 1934; SI AS 137/III/3799).

⁹ GMJ Arhiv Delavskega gibanja; mapa 2, 1934–1941; Dežman, *Delavska kulturna društva*, str. 37.

¹⁰ Kreft, *Proletarski oder*, str. 5–7; Kreft, *Repertoar proletarskega odra*, str. 36–38; Petre, *Proletarski odri*, str. 21–22.

⁷ *Na mejah*, Jeseniška Talija za slovenski jezik, l. 3, št. 19, 1. 10. 1938, 3–4.

Dramska sekcija Delavskega kulturnega društva Enakost v predstavi Bratka Krefta Celjski grofje leta 1935 (Fototeka GMJ).

nega kadra pomagali kar s skupinsko režijo.¹¹ Eden izmed najvidnejših članov jeseniškega delavskega odra je bil tudi dramatik, predstavnik socialnega realizma Tone Čufar.¹² Za razliko od domačega jeseniškega delavskega občinstva, ki je v njegovih dramskih delih videlo in čutilo svoje lastno življenje in trpljenje,¹³ z njimi ni bila preveč zadovoljna Zveza Svobod. Njegovi dramatik je očitala nenavaden idealizem, ki nima nobene zveze z resničnim življenjem, saj naj bi v nekaterih delih že kar groteskno prikazoval nesmiselnost in pokvarjenost meščanske družbe.¹⁴

Zvrsti gledaliških del

Vse jeseniške gledališke družine so uprizarjale klasične oblike gledaliških del, kot sta komedija in tragedija. Gledališki sekciji sokolskega in katoliškega odra sta v poznih 20. letih 20. stoletja sočasno z ostalimi meščanskimi odri odkrili opereto. Takrat sta dokončno prelomili z repertoarjem, v katerem so se zrcalila razmerja med narodnostnimi in socialnimi vprašanji ali pa spodbujanje liberalnega in napredne-

ga duha, kar je bilo značilno za čas pred 1. svetovno vojno. Jeseniški pevski odsek Katoliškega društva je celo kot prvi izmed katoliških društev zveze jeseni leta 1928 izvedel slovensko opereto oziroma opero *Smiljana* Frana Serafina Vilharja.¹⁵ Pred 2. svetovno vojno je največji odmev doživela Simončič-Gregorčeva opereta *Erika*, ki so jo člani jeseniškega Sokola v prvih nekaj mesecih leta 1939 uprizorili kar sedemkrat. Naročeni so bili celo posebni vlaki, ki so pripeljali gledalce tudi iz bohinjskega in blejskega kota ter celotne Gornjesavske doline. Orkestru in zboru je dirigiral sam avtor, skladatelj Janko Gregorc.¹⁶ Kritiki je v članku z naslovom Občinstvo želi opereto o izvedbi *Erike* zapisal: »Opereta je v vsakem pogledu odlično uspela. Izvrsten je bil sokolski orkester, še boljši so bili nosilci glavnih vlog, zelo dober je bil pevski zbor, v katerem močno prevladujejo basisti. Uprizoritev 'Erika' je pokazala, da ima Sokol zelo dobre igralce, godbenike in pevce, toda pevski zbor še ni izenačen. Manjka tudi nosilec junaških vlog, ljubimec in nadpovprečni pevec. Če bi imeli še tega, bi lahko dali še lepše in težje stvari na oder. Opereta 'Erika', ki so jo morali v razdobju nekaj dni trikrat uprizoriti pred nabito polno dvorano, je tudi pokazala igralcem smer, kakšne stvari občinstvo rado vidi in posluša. V dobi hudih razočaranj in težkih preizkušenj si želi nekoli-

¹¹ Škrli, *Dramska dejavnost*, str. 157–158.

¹² Škrli, *Zgodovinski razvoj*, str. 157.

¹³ Franc Škrli je o prvi uprizoritvi Čufarjeve drame *Jutranja molitev* zapisal: »*Delavstvo* je delo navdušeno sprejelo, saj so na odru videli del svojega lastnega življenja in trpljenja v tovarni.» (prav tam)

¹⁴ Cesar, Tone Čufar, str. 228.

¹⁵ *Vestnik Prosvetnih zvez Ljubljana-Maribor*, 1. 9, št. 10, 1928, str. 10.

¹⁶ Pogačnik, *Jeseniška Talija*, str. 23–24, 28–29.

Dramska sekcija jeseniškega Sokola leta 1932 ob uprizoritvi Zellerjeve operete Ptičar (Fototeka GMJ).

ko veselosti, glasbe in petja. Občinstvo ima dandanes v pogledu kulture in zabave večjo izbiro kakor prejšnja leta. Kino privablja staro in mlado, zato morajo tudi društvena gledališča dajati privlačne stvari na oder, če hočejo privabiti občinstvo ... Zdaj je stvar na pravi poti. Železo naj se kuje, dokler je vroče. Občinstvo, ki se bo navadilo prijetne toplote, bo rado prihajalo v Sokolski dom in bo hvaležno onim, ki mu bodo dajali lepe in užitke polne ure.¹⁷ Opereto bi v tem času lahko označili kot najmodernejšo obliko zabavne glasbe, ki je ponujala doživetje gledališke igre vedre nezapletene vsebine z obilico pevskih solističnih in zborovskih vložkov. S tem žanrom sta oba odra ohranjala dober obisk predstav.

Člani dramske sekcije Svobode oziroma kasneje Enakosti so opereto zaradi lahkotnosti in neangažirane vsebine močno prezirali. Sami so poleg običajnih zvrsti gledališkega dela uprizarjali dramska besedila tudi v obliki recitacijskih zborov, ki so se iz Rusije začeli širiti med delavstvom zlasti v Nemčiji. Izvajali so tako poezijo kot prozna besedila.¹⁸ Dramska sekcija Svobode oz. Enakosti je večkrat sodelovala pri pripravi raznih društvenih kulturnih prireditev in proslav v uprizarjanjem izbranih dramskih odlom-

kov, recitacijami ali pa s simboličnimi prizori, v katerih se je zelo nazorno zrcalil težek položaj delavstva oziroma vpliv in ilegalno delovanje lokalne celice komunistične partije. To je lepo razvidno iz Škrljevega opisa žive slike, ki so jo za silvestrovo 1927, na pobudo komunistov, uprizorili na jeseniškem delavskem odru v odgovor na zatiranje in preganjanje članov partije: »Še preden se je ugasnila luč, so bili vsi igralci razporejeni na svojih mestih. Ob straneh v ospredju odra so naduto in samopašno stali rejni predstavniki buržoazije, poleg njih pa njihovi oprode, ki so vihteli biče nad sestradanim delavcem, ki so v skupini stali sredi pozornice. Ko je rdeča luč polagoma razsvetlila oder, znak, da je nastopilo novo leto 1928, sta izza kulisa v ozadju od leve in desne stopila delavec in žanjica, kot predstavnika delavskega razreda, bila sta sodrug Andrej Pleš in Anka Vergelj. V ozadju sta prekrizala srp in kladivo in naredila znak komunistične partije. Za hip je močno zažarela rdeča luč in osvetlila znanilca nove ideje. Delavstvo sredi pozornice pa se je v hipu zravnalo in s stisnjeno pestjo nemo pozdravilo znak komunistične partije in znanilca ideje.«¹⁹

Dramskim odsekom sokolskih društev je bila v pomoč pri režiranju, maskiranju in igranju knjižica Diletantski oder (1921) Milana Skrbinška. Poleg splošnih navodil, kako se lotiti dramske uprizoritve, avtor v uvodnem poglavju ponuja pregled in označbe iger svetovnega in domačega slovstva, ki bi bile primerne za uprizoritev na manjših odrih. Gledališkim

¹⁷ Jutro, 1. 20, št. 16, 19. 1. 1939, str. 3.

¹⁸ Govorni zbor jeseniškega Delavskega odra je prvič nastopil leta 1932 s pesmima *Ko sem moliti hotel* Toneta Mačka in *Mi Ivana Moleka*. V naslednjih letih so nastopali še s Čufarjevim *Besedo fabriških težakov* in *Železobetonom*, Mačkovim *Zavrženim krikom* in Klopčičevim *Srečanjem v ječi* (Pogačnik, *Jeseniška Talija*, str. 41).

¹⁹ Škrlj, *Dramska dejavnost*, str. 168.

Člani Pevskega in glasbenega društva Aljaž (kasneje Gledališko društvo Aljaž), najverjetneje ob uprizoritvi Miklove Zale 23. 10. 1933. Društvo je produciralo predstave v okviru katoliškega Krekovega odra (Fototeka GMJ).

skupinam katoliških društev je z organiziranjem letnih zborovanj, predavanj in tečajev za društvene režiserje in igralce pomagala Slovenska krščansko-socialna zveza, ki je svoje poglede na gledališko umetnost med letoma 1920 in 1943 redno objavljala v mesečniku *Vestnik*.²⁰ V rubriki *Ljudski oder* je ponujala tudi izbor primernih gledaliških del ter tako skrbela za gledališko kakovost katoliških, t. i. ljudskih oziroma podeželskih odrov.²¹ Največkrat je repertoar katoliškega odra izpostavljala oziroma kritizirala vsakdanjo slabo človeško nravo ali pa je zelo slikovito in pripovedno razodeval božje skrivnosti, še posebej tiste, ki so obravnavale vsebino velikih praznikov cerkvenega leta. Čisto drugačna kulturno programska usmeritev, kot sta jo imela sokolski in katoliški oder, se je odražala na delavskem odru. Podlaga zanj je bila utemeljena na kongresu Zveze Svobod v decembru 1926. V osnovi je temeljila na člankih Milana Skrbinška *Človek in oder* (v njem delavstvo poučuje o posameznih vrstah dramatike), Rudolfa Golouha

Za naše odre (opozarja na neprimeren program delavskih odrov) in na dveh člankih Bratka Krefta *Proletarski oder* in *Program proletarskega odra* (osredotoča se na problem amaterske dramatike pri Slovencih in izpostavlja, da delavci potrebujejo svoj lasten tip gledališča z izrazito družbeno in revolucionarno funkcijo, brez meščanske laži, ki jo prikazujejo na klerikalnih in sokolskih odrih).²²

O pomenu in viziji delavskega odra na Jesenicah so se opredelili tudi člani dramskega odseka Enakosti v mesečniku *Književnost*: »Delavski oder je za jeseniški revir nujna potreba. Prilike za uspešno gledališko udejstvovanje so dokaj ugodne. Proletariat je večinoma skoncentriran okoli tovarne, gospodarsko stanje okraja še vedno ni najslabše, v Delavskem domu je dvorana s srednjeveškim odrom, publika, ki ljubi predstave, še tudi ni izumrla, zato so dani pogoji za gledališko delo. Toda s tem, če delavci in delavke igrajo v Del. domu različne igre, s tem še ni ustvarjen delavski oder. Delavske gledališke družine malokdaj ideološko razpravljajo o svojem poslanstvu. Mi smo ob ustanovitvi 'Enakosti' takoj načeli debato o pravem pojmovanju delavskega odra. Že na 1. red. obč. zboru dramskega odseka smo postavili smernice svojemu delu. Naš oder mora biti v celotnem delavskem gibanju kulturno borbeni izraz naših hotenj. Ne sme samo zabavati, temveč tudi dvigati množico, kar pa

²⁰ Prva številka je izšla junija 1920 zadnja pa v decembru 1943. Od februarja 1933 do avgusta 1935 ni izhajal. Mesečnik je večkrat spremenil ime: *Vestnik Slovenske krščansko-socialne zveze* (1920–1923), *Vestnik Prosvetne zveze v Ljubljani* (1924), *Vestnik Prosvetnih zvez Ljubljana-Maribor* (1925–april 1941), *Vestnik Prosvetne zveze v Ljubljani* (maj 1941–1943).

²¹ *Vestnik prosvetne zveze v Ljubljani*, l. 5, št. 9–10, Ljubljana 1924, str. 16.

²² Škrlič, *Dramska dejavnost*, str. 157–158.

DELAVSKO KULT. DRUŠTVO
„ENAKOST“ Jesenice

v prizori
v nedeljo 22. aprila 1934, ob 8. uri zvečer
v Del. domu na Savi
krstno predstavo

ZILATO TELIE

komedija v petih dejanjih.

Spisal Jakob Špicar Predstavo vodi s. Štravs P.

OSEBE:

Mihael Krt, posestnik in trgovec	Oblak A.
Bogomir Ček	Perko V.
Dr. Grm, advokat	Jelen Avg.
France Lipove, meščan	Zen V.
Slavko Mirtič, uradnik	Likovič R.
Sluznik, trgovec	Sedej I.
Zupnik	Stražišar P.
Kaplan	Zupan A.
Kosec, akademični slikar	Klemenc A.
Vrtačnik, knjigovodja	Pleš A.
Lini } kontoristki {	Andervald E.
Mimi }	Ažman R.
Troha, tovarniški delavec	Štravs P.
Cizel, mežnar	Stražišar V.
Reza, postrežnica	Weis A.
Delavec	Guzelj F.
Tovarniški delavci, gostje.	

Dejanje se vrši nekaj let po svetovni vojni.

SODELUJE KOVINARSKA GODBA

Cene Din 6 - 8 - in 4 -

10 - 8 - 6 - 4 -

ODBOR

Plakat Delavskega kulturnega društva Enakost iz leta 1934 za predstavo Jakoba Špicarja Zlato tele (GMJ, Arhiv Delavskega gibanja).

ne pojmem v ozkem šolskem smislu. Za igralce in igralke je potrebno, da so prežeti z našo ideologijo, da razumejo skupne cilje in ne prihajajo na oder zaradi domišljavih kapric, ampak zaradi stvari same. Pogoj uspešnemu razvoju pa je temeljito strokovno znanje, podkovanost v igranju in režiranju.²³

Gledališčniki Svobode oziroma kasneje Enakosti so gledališče razumeli kot enega izmed najpomembnejših propagandnih sredstev, s katerim so razširjali

svoje politične in revolucionarne ideje. Poleg agitatorske težnje je gledališka produkcija delavskega odra z udejanjanjem družbeno kritičnih in angažiranih dramskih del nedvomno pomenila odklon od ostalih jeseniških dramskih skupin.

Za pestro in slikovito dramsko gibanje na Jesenicah v obdobju med obema vojnoma je torej značilna različnost v kulturnopolitični, ideološki in gledališko nazorski usmerjenosti posameznih gledaliških ansamblov. Že v samem repertoarju posameznih odrov se nam razodevajo nasprotujoče si teme, npr. narodna

²³ Književnost, l. 2, št. 10, 1934, str. 47.

razklanost na liberalni in klerikalni tabor ter v zadnji fazi boj za pravice delavcev oziroma razširjanje marksistične misli. Jeseniška Talija je pri oblikovanju svoje programske politike skoraj v vseh svojih razvojnih stadijih kolebala med estetskimi in trenutnimi družbenimi, gospodarskimi oziroma političnimi cilji. Bogata gledališka tradicija na Jesenicah, ki predstavlja kamenček v velikem mozaiku spoznavanja bogate slovenske amaterske gledališke kulture, se po drugi svetovni vojni pa vse do danes nadaljuje v okviru osrednjega Gledališča Toneta Čufarja.²⁴

Repertoar jeseniških gledaliških odrov 1918–1941

Gledališko društvo na Jesenicah

*Sezona 1918/1919*²⁵

Ivan Cankar: POHUJŠANJE V DOLINI ŠENTFLORJANSKI
 Franz Arnold, Ernst Bach: ŠPANSKA MUHA
 Fran Saleški Finžgar: VERIGA
 Engelbert Gangl: SIN
 Franc Ksaver Meško: MATI
 Franc Ksaver Meško: NA SMRT OBDOJENI
 E. A. Paulton, Harry Paulton: NIOBA
 Fran Milčinski: VOLKAŠIN
 Fran Milčinski: BRAT SOKOL
 Adolf František Šubert: DRAMA ŠTIRIH REVNIH STEN
 Josef Štolba: NA LETOVIŠČU
 Jakob Špicar: DAMJANKA
 Jakob Špicar: NA POLJANI

*Sezona 1919/1920*²⁶

Jakob Špicar: PATRIOT
 Fedor Gradišnik: NOREC
 Franc Ksaver Meško: PRI HRASTOVH
 Srđan Tučić: GOLGOTA
 Max Halbe: MLADOST
 August Neidhart: PRVI
 Karl Laufs: VRAŽJA MISEL
 Anton Funtek: ZA HČER

Sokolski oder

*Sezona 1922/1923*²⁷

Branislav Nušić: NAVADEN ČLOVEK
 Anton Novačan: VELEJA
 Petar Petrović: PLOHA

*Sezona 1923/1924*²⁸

Alojzij Remec: UŽITKARJI

*Sezona 1924/1925*²⁹

Ludwig Anzengruber: DOLSKI ŽUPNIK
 Srđan Tučić: GOLGOTA

*Sezona 1926/1927*³⁰

John Manners Hartley: PEG, SRČEK MOJ
 Bernhard Buchbinder: ON IN NJEGOVA SESTRA

*Sezona 1927/1928*³¹

Henry Bataille: VSTAJENJE
 Ivan Cankar: KRALJ NA BETAJNOVI
 Gabriela Zapolska: MORALA GOSPE DULSKE
 SPAVAJ MOJA DEKLICA
 Nikolaj Vasiljevič Gogolj: ŽENITEV
 Max Halbe: MLADOST
 Charles Maurice Hennequin: SLADKOSTI
 RODBINSKEGA ŽIVLJENJA

*Sezona 1928/1929*³²

Josef Štolba: STARI GREHI

*Sezona 1931/1932*³³

Fran Saleški Finžgar: DIVJI LOVEC
 Gustav Kadelburg: PRI BELEM KONJIČKU
 Karl Zeller: PTIČAR

²⁴ Na Jesenicah je jeseni leta 1945 začelo delovati Slovensko ljudsko gledališče, ki se je v sezoni 1947/48 preimenovalo v Sindikalno gledališče Jesenice. Preimenovalo se je še dvakrat, in sicer v sezoni 1950/51 v Mestno gledališče Jesenice in nazadnje v sezoni 1958/59 v Gledališče Toneta Čufarja Jesenice (GTC, Registrator dokumentacije Gledališča Toneta Čufarja).

²⁵ *Slovenski narod*, l. 52, št. 230, 3. 10. 1919, str. 3.

²⁶ *Slovenski narod*, l. 53, št. 3, 4. 1. 1920, str. 3; *Slovenski narod*, l. 53, št. 61, 14. 3. 1920, str. 5.

²⁷ *Jutro*, l. 4, št. 26, 1. 2. 1923, str. 3; *Slovenski narod*, l. 56, št. 64, 18. 3. 1923, str. 5.

²⁸ *Jutro*, l. 4, št. 252, 27. 10. 1923, str. 4.

²⁹ *Jutro*, l. 5, št. 264, 9. 11. 1924, str. 3; *Jutro*, l. 6, št. 123, 28. 5. 1925, str. 7; *Jutro*, l. 6, št. 133, 10. 6. 1925, str. 7.

³⁰ *Jutro*, l. 8, št. 84, 8. 4. 1927, str. 7.

³¹ *Jutro*, l. 9, št. 147, 24. 6. 1928, str. 7.

³² *Jutro*, l. 10, št. 40, 16. 2. 1929, str. 4.

³³ *Jutro*, l. 12, št. 245, 23. 10. 1931, str. 4; *Jutro*, l. 12, št. 251, 30. 10. 1931, str. 7; *Jutro*, l. 12, št. 270, 21. 11. 1931, str. 3; GMJ: Fototeka GMJ, T5761.

Sezona 1934/1935³⁴

Jakob Špicar: SPOMINSKA PLOŠČA

Sezona 1938/1939³⁵

Ivan Cankar: POTOPLJENI SVET
 Fran Lipah: GLAVNI DOBITEK
 Janko Gregorc: ERIKA
 Jara Beneš: NAVIHANKA

Sezona 1939/1940³⁶

Josip Jiranek, Danilo Gorinšek: VSE ZA ŠALO
 Josip Jurčič, Fran Govekar: DESETI BRAT

*Krekov oder**Sezona 1923/1924³⁷*

Jakob Špicar: MIKLOVA ZALA
 POTRLOV GREH

Sezona 1924/1925³⁸

Wilson Barret: QUO VADIS?
 Rudolf Lothar, Leopold Lipschütz: VELIKA
 SRENJA
 Karl Morré: REVČEK ANDREJČEK
 Miran Jarc, Pavel Golia: PETERČKOVE
 POSLEDNJE SANJE
 Karl Schönherr: OTROŠKA TRAGEDIJA

Sezona 1927/1928³⁹

Fran Serafin Vilhar: SMILJANA

Sezona 1930/1931⁴⁰

Imre Emmerich Kálmán: GROFICA
 MARICA

Sezona 1931/1932⁴¹

France Klinar: PASIJON

³⁴ Jutro, l. 15, št. 292, 20. 12. 1934, str. 3.

³⁵ Jutro, l. 20, št. 16, 19. 1. 1939, str. 3; Jutro, l. 20, št. 23, 27. 1. 1939, str. 4; Jutro, l. 20, št. 27, 1. 2. 1939, str. 4; Jutro, l. 20, št. 82, 7. 4. 1939, str. 3; Jutro, l. 20, št. 93, 22. 4. 1939, str. 5.

³⁶ Slovenski narod, l. 73, št. 1, 3. 1. 1940, str. 6; Slovenski narod, l. 73, št. 51, 2. 3. 1940, str. 6.

³⁷ Vestnik Prosvetnih zvez Ljubljana–Maribor, l. 6, št. 1, 1925, str. 11.

³⁸ Domoljub, l. 36, št. 42, Ljubljana 17. 10. 1923, str. 6; Vestnik Prosvetnih zvez Ljubljana–Maribor, l. 6, št. 3, 1925, str. 11; Na mejah, l. 2, št. 3, 1. 2. 1937, str. 5–6.

³⁹ Vestnik Prosvetnih zvez Ljubljana–Maribor, l. 9, št. 10, 1928, str. 10.

⁴⁰ SI AS 137 /I/39.

⁴¹ Na mejah, l. 3, št. 7, 1. 4. 1938, str. 1; SI AS 137 /I/39; SI AS 137 /I/6642.

USODNA BLUZA

Sezona 1933/1934⁴²

Maurice Maeterlinck: STILMONDSKI
 ŽUPAN
 Riko Požnenel: PRED MATURO
 Fran Saleški Finžgar: DIVJI LOVEC

Sezona 1934/1935⁴³

Marcel Pagnol: VELIKA ABECEDA
 USPEHA

Sezona 1935/1936⁴⁴

LUČ IN MRAK
 Hugo von Hofmannsthal: SLEHERNIK
 SLOVENSKA MATI

Sezona 1936/1937⁴⁵

Janez Jalen: ROJENICE
 France Klinar: KOSOMAN
 Fran Saleški Finžgar: RAZVALINA
 ŽIVLJENJA
 Antonio Cristoforo Collalto Martinuzzi:
 BENEŠKI TROJČKI
 Johann Nepomuk Nestroy: DANES BOMO
 TIČI
 Franc Ksaver Meško: HENRIK — GOBAVI
 VITEZ
 Edvard Gregorin: V ČASU OBISKANJA

Sezona 1937/1938⁴⁶

Ivan Česnik: DOMEN
 Emmet Lavery: PRVA LEGIJA

⁴² Plakat. Pevsko in glasbeno društvo Aljaž, Stilmonski župan, 17. 12. 1933, GMJ; M-0002041; Plakat. Pevsko in glasbeno društvo Aljaž, Stilmonski župan, 1. 12. 1933, GMJ; M-0002042; Plakat. Pevsko in glasbeno društvo Aljaž, Pred maturo, 19. 1. 1934, GMJ; M-0002075; Plakat. Pevsko in glasbeno društvo Aljaž, Divji lovec, 6. 5. 1934, GMJ; M-0002043; Gorenjec, l. 18, št. 7, 17. 3. 1934, str. 1.

⁴³ Plakat. Pevsko in glasbeno društvo Aljaž, Velika abeceda uspeha, 6. 10. 1934, GMJ; M-0002044.

⁴⁴ Gorenjec, l. 20, št. 35, 29. 8. 1936, str. 1; Na mejah, l. 1, št. 2, 15. 8. 1936, str. 3; Na mejah, l. 1, št. 3, 29. 8. 1936, str. 6.

⁴⁵ Na mejah, l. 1, št. 6, 15. 10. 1936, str. 4; Na mejah, l. 1, št. 7, 1. 11. 1936, str. 5; Na mejah, l. 1, št. 8, 15. 11. 1936, str. 2; Na mejah, l. 1, št. 9, 1. 12. 1936, str. 5; Na mejah, l. 1, št. 10, 15. 12. 1936, str. 4–5; Na mejah, l. 2, št. 1, 1. 1. 1937, str. 4; Na mejah, l. 2, št. 2, 15. 1. 1937, str. 6; Na mejah, l. 2, št. 3, 1. 2. 1937, str. 5; Na mejah, l. 4, št. 7, 1. 4. 1939, str. 4–5; Plakat. Pevsko in glasbeno društvo Aljaž, Razvalina življenja, 29. 11. 1936, GMJ; M-0002046.

⁴⁶ Na mejah, l. 2, št. 20, 15. 10. 1937, str. 1; Na mejah, l. 2, št. 21, 1. 11. 1937, str. 2–3; Na mejah, l. 3, št. 1, 1. 1. 1938, str. 2; Na mejah, l. 3, št. 3, 1. 2. 1938, str. 2; Na mejah, l. 3, št. 7, 1. 4. 1938, str. 1; Na mejah, l. 3, št. 9, 1. 5. 1938, str. 1; Na mejah, l.

Jože Debevec (ps. Jože z Jezera): JUNAŠKE
BLEJKE
UGASLE LUČI
STRTA SRCA
France Klinar: SERUM VEČNE MLADOSTI
France Klinar: KRISTUS KRALJ
Julius Horst, Alexander Engel: RAJ
POTEPUHOV
Pavel Golia: UBOGA ANČKA
France Klinar: GORENJSKI PUNT

Sezona 1938/1939⁴⁷

Karel Čapek: BELA BOLEZEN
Max Ferner, Max Neal: TISOČAK V
TELOVNIKU
Gustav Kadelburg: ŠIMKOVI
Danilo Bučar: SMUK SMUK
Karel Čapek: BELA BOLEZEN

Sezona 1939/1940⁴⁸

USODNA ZAMENJAVA
France Klinar: PLAVŽ
BABI-LON
Sándor Békeffi: NEUPRAVIČENA URA
Ferner in Neal Max: TRIJE VAŠKI SVETNIKI

Sezona 1940/1941⁴⁹

J. Wenzel, H. Wenzel: 360 ŽENA

4, št. 7, 1. 4. 1939, str. 4–5; Plakat. Pevsko in glasbeno društvo Aljaž, Domen, 24. 10. 1937, GMJ; M-0002047; Plakat. Pevsko in glasbeno društvo Aljaž, Prva legija, 16. 1. 1938, GMJ; M-0002068; Plakat. Pevsko in glasbeno društvo Aljaž, Prva legija / Junaške Blejke, 2. 2. 1938, GMJ; M-0002067; Plakat. Pevsko in glasbeno društvo Aljaž, Zabaven večer, 31. 12. 1937, GMJ; M-0002048; Plakat. Gledališko društvo Aljaž, Raj potepuhov, 24. 4. 1938, GMJ; M-0002050; Plakat. Gledališko društvo Aljaž, Raj potepuhov / Uboga Ančka, 7. 5. 1938, GMJ; M-0002052; Plakat. Gledališko društvo Aljaž, Gorenjski punt, 11. 6. 1938, GMJ; M-0002054.

⁴⁷ *Na mejah*, l. 3, št. 19, 1. 10. 1938, str. 3–4; *Na mejah*, l. 3, št. 22, 6. 11. 1938, str. 3; *Na mejah*, l. 4, št. 4, 15. 2. 1939, str. 3; Plakat. Gledališko društvo Aljaž, Bela bolezen, 1. 11. 1938, GMJ; M-0002056; Plakat. Gledališko društvo Aljaž, Šimkovi, 18. 12. 1938, GMJ; M-0002055; Plakat. Gledališko društvo Aljaž, Smuk – smuk, 31. 12. 1938, GMJ; M-0002057.

⁴⁸ *Gorenjec*, l. 24, št. 50, 14. 12. 1940, str. 2; Plakat. Gledališko društvo Aljaž, Plavž, 26. 11. 1939, GMJ; M-0002059; Plakat. Gledališko društvo Aljaž, Plavž, 26. 11. 1939, GMJ; M-0002061; Plakat. Gledališko društvo Aljaž, Plavž, 10. 12. 1939, GMJ; M-0002060; Plakat. Gledališko društvo Aljaž, Plavž / Neupravičena ura, 21. 1. 1940, GMJ; M-0002064; GMJ; M-0002060; Plakat. Gledališko društvo Aljaž, Plavž, 1. 9. 1940, GMJ; M-0002062; Plakat. Gledališko društvo Aljaž, Babi-lon, 31. 12. 1939, GMJ; M-0002063; Plakat. Gledališko društvo Aljaž, Plavž / Neupravičena ura, 21. 1. 1940, GMJ; M-0002064; Plakat. Gledališko društvo Aljaž, Neupravičena ura, 28. 1. 1940, GMJ; M-0002065; Plakat. Gledališko društvo Aljaž, Trije vaški svetniki, 6. 2. 1940, GMJ; M-0002066.

⁴⁹ *Gorenjec*, l. 25, št. 9, 1. 3. 1941, str. 2.

Delavski oder Jesenice⁵⁰

Sezona 1920/1921

Ivan Cankar: KRALJ NA BETAJNOVI
Fran Milčinski: CIGANI
Fran Milčinski: SANJE
Engelbert Gangl: DOLINA SOLZ
Rudolf Dobovišek: RODOLJUB IZ
AMERIKE
Edward Knoblauch: FAVN
Fran Saleški Finžgar: RAZVALINA
ŽIVLJENJA
Lev Nikolajevič Tolstoj: MOČ TEME
Alexander Roda Roda: DANA (DANILO)
PETROVIĆ

Sezona 1921/1922

Fran Saleški Finžgar: VERIGA
Ivan Cankar: ZA NARODOV BLAGOR
Alexander Engel, Julius Horst, Hinko Nučič:
NEBESA NA ZEMLJI
Karl Schönherr, Alojz Benkovič: VRAŽJA
ŽENSKA

Sezona 1922/1923

Gustav Moser: GOSPA, KI JE BILA V
PARIZU
Srđan Tucić: TRHLI DOM
Petar Petrović Pecilja: MRAK
Petar Petrović Pecilja: GOZD
NAPOLEONOV OFICIR

Sezona 1923/1924

Alojz Kraigher: ŠKOLJKA
Josip Kosor: POŽAR STRASTI!
Gustav Kadelburg, Franz Schöthan: GOSPOD
SENATOR
Karel Čapek: R. U. R. – ROSUMEKOVI
UNIVERZALNI ROBOTI

Sezona 1924/1925

SPI, MOJA DEKLICA
František Xaver Svoboda: POSLEDNJI MOŽ
Adolphe Dennery Mallian: MARIE-JANNE
(Marjame)
Stanko Majcen: KASIJA

Sezona 1925/1926

Cvetko Golar: VDOVA ROŠLINKA

⁵⁰ Škrlj, Dramska dejavnost, str. 156–220; GMJ Arhiv Delavskega gibanja.

BELE VRTNICE
KMET HEROD
GASILEC ANŽE
Friedrich Schiller: KOVARSTVO IN
LJUBEZEN

Sezona 1926/1927

Etbin Kristan: KDO JE BLAZEN?
Angel Guimerà: V NIŽAVI
CIGANKINA OSVETA
Ivan Cankar: HLAPEC JERNEJ IN
NJEHOVA PRAVICA

Sezona 1927/1928

Tone Čufar: JUTRANJA MOLITEV
Ivan Cankar: HLAPCI
Srđan Tucić: GOLGOTA

Sezona 1928/1929

Tone Čufar: SVIT
KAKRŠEN GOSPOD, TAKŠEN SLUGA
Ivan Cankar: POHUJŠANJE V DOLINI
ŠENTFLORJANSKI
AVTOMOBILIST

Sezona 1929/1930

Anton Funtek: TEKMA
Jaka Štoka: TRIJE TIČKI
Wilhelm Jacoby, Karl Laufs: VELIKA
REPATICA

Sezona 1930/1931

Petar Petrović Pecilja: VOZEL
Anton Leskovec: DVA BREGOVA
Manca Koman: PRISEGA OB POLNOČI
Tone Čufar: TRAGEDIJA V KLETI

Sezona 1931/1932

Ferner in Neal Max: TRIJE VAŠKI SVETNIKI
Ivan Molek: POROČNA NOČ
Franc Škrli: NAJDENEC
Tone Maček: KO SEM MOLITI HOTEL
Ivan Molek: MI

Sezona 1932/1933

Ivan Cankar, Ferdo Delak: HLAPEC JERNEJ
IN NJEHOVA PRAVICA
Ivan Molek: POROČNA NOČ
Jaka Štoka: MOČ UNIFORME
VEDEŽEVALKA
KDOR JE LAČEN, NAJ SE NAJE

NOCOJ PA JE LEP VEČER
Friedrich Schiller: KOVARSTVO IN
LJUBEZEN
Thomas Brandon: CHARLEYEVA TETKA

Sezona 1933/1934

Jože Pahor: DVA MOŽA
Janez Žagar: VRTINEC
Fran Lipah: GLAVNI DOBITEK
Tone Seliškar: KAMNOLOM
Grandjean Moritz: VISOKI C
Tone Čufar: BESEDA FABRIŠKIH
TEŽAKOV
Jakob Špicar: ZLATO TELE
Tone Čufar: POLOM
KRALJ NOGOMETASEV
Tone Čufar: ŽELEZOBETON

Sezona 1934/1935

Ivan Cankar: JAKOB RUDA
Engelbert Gangl: DVA SVETOVA
Tone Čufar: AMERIŠKA TATVINA
Johann Nepomuk Nestroy: UTOPLJENCA
Bratko Kreft: CELJSKI GROFJE
Ivan Molek: NEVTRALNI AMOR
Jože Moškrič: DANI SE
Mile Klopčič: SREČANJE V JEČI
Tone Maček: ZAVRNJENI KRIK

Sezona 1935/1936

Bratko Kreft: MALOMEŠČANI
Bratko Kreft: CELJSKI GROFJE
Tone Čufar: LJUBEZEN V KLETI
Karl Schönherr: OTROŠKA TRAGEDIJA
Frank Bruno: VIHAR V KOZARCU
Wilhelm Lichtenberg: KOGAR BOG POVIŠA
Lojze Zupan: LIZOL

Sezona 1936/1937

Jože Kranjc: DIREKTOR ČAMPA

Sezona 1937/1938

Kunčič: MLADI UPORNIK
Jože Moškrič: STAR MOŽ IN MLADA
ŽENA
DAVEK NA SAMCE
Alexander Engel, Julius Horst: RAJ
POTEPUHOV

Sezona 1939/1940

Karel Piskoř: UPNIKI NA PLAN

VIRI IN LITERATURA

ARHIVSKI VIRI

ARS – Arhiv Republike Slovenije

AS 137, Okrajno glavarstvo Radovljica (1819–1941), /I/39, /I/6642, /III/3799, /III/3256, št. 889, /III/4789, št. 893.

GMJ – Gornjesavski muzej Jesenice

GMJ, Arhiv Delavskega gibanja; Kulturne in športne organizacije in njihova dejavnost ter šolstvo, mapa 1–2, 1904–1941.

GMJ, Zbirka gledaliških plakatov.

GMJ, Fototeka Gornjesavskega muzeja Jesenice (GMJ).

GTČ – Gledališče Toneta Čufarja

GTČ, Registrator dokumentacije Gledališča Toneta Čufarja: GTČ, Fototeka.

ČASOPISI

Domoljub, 1923.

Gorenjec, 1934, 1936, 1940, 1941.

Jutro, 1922–1925, 1927–1929, 1931, 1934, 1939.

Književnost, Vestnik Enakosti iz Jesenic, 1934.

Na mejah, 1936–1939.

Slovenec, 1930.

Slovenski narod, 1919, 1920, 1923, 1940.

Vestnik prosvetne zveze v Ljubljani, 1924, 1925, 1928.

LITERATURA

Cesar, Emil: Tone Čufar – Življenje in delo I. *Tone Čufar Izbrano delo I. Mala Čufarjeva knjižnica 9*, Jesenice: Kulturno umetniški klub Tone Čufar, 1976, str. 213–269.

Dežman, Jože: Delavska kulturna društva Svoboda, Enakost in Vzajemnost med obema vojnoma na Gorenjskem – članstvo in delovanje. *Razstava Gorenjskega muzeja*. Kranj: Gorenjski muzej, 1983, str. 37–83.

Kreft, Bratko: Proletarski oder. *Svoboda I. II*. Ljubljana 15. 1. 1926, str. 5–7.

Kreft, Bratko: Repertoar proletarskega odra. *Svoboda I. II*. Ljubljana 15. 2. 1926, str. 36–38.

Petre, Fran: Proletarski odri v Ljubljani in okolici med obema vojnoma. *Delavski oder na Slovenskem*. Ljubljana, 1964, str. 7–53.

Pogačnik, Aljaž: *Jeseniška Talija*. Jesenice: Gornjesavski muzej Jesenice, 2014.

Skrbinšek, Milan: *Diletantski oder: navodila*. Ljubljana: Jugoslovanska knjigarna, 1921.

Škrlj, Franc: Dramska dejavnost »Svobod« pred drugo svetovno vojno na Gorenjskem. *Delavski oder na Slovenskem*. Ljubljana: Mestno gledališče ljubljansko, 1964, str. 156–220.

Škrlj, Franc: Zgodovinski razvoj delavskih organizacij. *Jeseniški zbornik, I. I*. Jesenice: Gornjesavski muzej Jesenice, 1964, str. 133–214.

S U M M A R Y

Theatrical activity in Jesenice in the interwar period and repertoires of individual theatres

Theatrical activity, which developed in Jesenice at the turn of the 19th and 20th century as one of the main forms of secular cultural creativity, has to date remained part of Jesenice's general culture. The attached list of repertoires performed on the city's interwar stages only contains drama premieres that also appear in sources, literature and periodicals. The list is far from complete, since, as may be gathered from individual annual reports on theatre club operations, drama sections staged six new plays per season on average or at least about twenty shows, including reruns. Therefore, it is safe to assume that the list will grow longer with the discovery of new archival sources.

In the early 20th century a number of theatre groups were active in Jesenice that continued with their operations after the First World War. One of the most active was the Theatre Club (Gledališko društvo), whose leadership prioritised Slovenian plays. An examination of the club's repertoire reveals that it mainly focused on the production of dramatic works that reflected its endeavours to raise the artistic level of theatrical creativity, following the example of the Ljubljana-based professional secular stage. After the Theatre Club closed at the end of 1922, the Jesenice-based Sokol Society founded a theatre section in the autumn of that same year, largely composed of actors from the dissolved Theatre Club. Its repertoire mainly drew on that of the Theatre Club.

The Catholic Workers' Educational Club, founded as the first to start organised theatrical activity at the end of the 19th century, resumed its operations after the First World War as well. The Catholic rural stage endeavoured above all to provide clear narratives—a goal it accomplished through rich scenography and costume design. Its repertoire most often shed light on human vices and imperfections, as well as accentuated and glorified Christian virtues.

In addition to performances on the Sokol and Catholic stages, the inhabitants of Jesenice also had opportunities to see shows on the workers' stage. The latter represented an important phase in the development and popularisation of the theatrical activity in Jesenice. It emerged from the workers' cultural club

Reciprocity (Vzajemnost), founded in 1912. Later it changed its name into Freedom (Svoboda), but was eventually dissolved in 1933 due to disagreements with the Ljubljana-based Freedom Association. Its former members then founded the Workers' Cultural Club Equality (Enakost). In designing its theatre programme, Svoboda's – and later Enakost's – drama ensemble always followed the principle that acting and singing should not be an end in itself, but should be complementary to the true proletarian cultural work.

The versatile and vibrant drama movement in Jesenice in the period between the World Wars, with as many as three theatres operating at the same time, was characterised by divergent cultural political, ideological and theatrical directions pursued by indi-

vidual drama ensembles. The repertoires of individual theatres lay bare the antagonism among selected themes, e.g. the national split into the liberal and clerical sides, and in the war's final stage the struggle for workers' rights or the spread of the Marxist idea. In developing their programme policies, Jesenice-based cultural organisations oscillated in almost every development phase between aesthetic and current social, economic and political objectives. The exuberant theatre tradition of Jesenice, which constitutes but a small pebble in the vast mosaic of the rich Slovenian amateur theatre culture, continued after the Second World War and still remains alive today within the framework of the central Tone Čufar Theatre.